

Cartes de Narcís Oller a Joan Alcover

PERE ROSSELLÓ BOVER

Les cartes que a continuació transcrivim pertanyen al conjunt de béns i de documents de Joan Alcover i Maspons que Pau Alcover d'Haro va legar a l'Obra Cultural Balear. Aquesta entitat actualment té en dipòsit a l'Arxiu Històric del Regne de Mallorca tots els documents i manuscrits del poeta. El conjunt de cartes conservades reuneix un ampli ventall de lletres de personatges de l'època adreçades a l'autor de *Cap al tard*. Hi trobam des dels patriarques de la Renaixença (Marià Aguiló, Víctor Balaguer, Teodor Llorente, etc.) als noucentistes (Josep Carner, Eugeni d'Ors, Jaume Bofill i Mates, Carles Riba) i als poetes de l'Escola Mallorquina (Miquel Ferrà, Maria Antònia Salvà, Joan Estelrich, etc.). També n'hi ha d'homes importants de la política de l'època, com el seu amic Antoni Maura o Francesc Cambó, i també de personatges d'altres cultures, com Frederic Mistral o Marcelino Menéndez Pelayo. En total s'hi reuneixen lletres de més de quatre-centes persones, la majoria de les quals són escriptors coneguts i familiars del poeta. L'interès d'aquesta correspondència és molt variat: en molts de casos es tracta de simples notes cordials de poca importància, però en d'altres trobam informacions útils per al coneixement de l'època o dels personatges. Algunes d'aquestes cartes ja han estat publicades.

L'epistolari de Narcís Oller i Moragas (1846-1930) a Joan Alcover i Maspons (1854-1926) [AHRM, *Joan Alcover*, epistolari, 337] fa palès que no hi va haver un tracte molt directe entre els dos personatges. Degué ésser una relació força ocasional, originada sobretot en alguns dels desplaçaments de Joan Alcover a Barcelona. De fet, en l'índex de noms de les *Memòries literàries* de Narcís Oller no apareix Joan Alcover. Són cartes que tenen un caràcter cordial però alhora més tost distanciat, originades per fets molt puntuals (felicitacions, condols, etc.). Tampoc no contenen gran reflexions entorn de l'art o de la literatura. Però, en canvi, ens il·lustren bastant sobre alguns esdeveniments biogràfics d'ambdós personatges i sobre els respectius estats anímics. És un epistolari que s'inicia quan ja s'ha produït el canvi lingüístic de Joan Alcover i en un moment en què Narcís Oller se sent apartat de l'escena literària a causa de la irrupció de les noves generacions modernistes i noucentistes que, sobretot

les últimes, contribuïren al seu aïllament. En la primera d'aquestes cartes (28-XII-1904) es nota precisament la seva manca d'interès per l'estètica del moment i la solitud en què aleshores es trobava pel domini d'una estètica, la modernista, que no compartia.

Les cartes 2 i 7 fan referència als tràgics esdeveniments biogràfics de Joan Alcover: la mort dels seus fills Pere, la primera, i Gaietà i Maria, la segona. Les referències d'Oller a haver passat per situacions semblants fan suposar que el novel·lista català es troba també en un moment de forta depressió anímica. La carta número 3, en què Oller planteja a Alcover una qüestió que quasi podria ésser matèria novel·lesca, ens fa pensar fins a quin punt ficció i realitat es troben imbricats en el nostre novel·lista. L'afer que vol aclarir recorda alguns dels arguments dels relats d'Oller, concretament *Pilar Prim*, publicada feia tan sols un any. La manera com es refereix a la indefensió de la dona ens du inevitablement a la memòria que moltes de les seves protagonistes tenen un caràcter semblant. La carta obliga a plantejar-nos fins a quin punt Oller veu el món en uns termes molt semblants als que trobam en la seva obra o si és que ens retrata uns fets i uns personatges que aleshores eren més freqüents del que pensam. Per altra part, que Narcís Oller s'adreci a Joan Alcover per resoldre una qüestió d'aquesta mena no és gens estrany, ja que des de 1886 el poeta mallorquí era relator de l'Audiència de Palma.

Les cartes 4, 5 i 6 són simples mostres de la distant cordialitat existent entre ells dos. En canvi, la carta col·lectiva (núm. 8) de "la Colla del Colón" —en la qual Narcís Oller pràcticament es refugia en una època, dominada pels noucentistes més tost d'apartament del món cultural i d'ignorància d'aquest per la seva obra anterior— i la resposta d'Alcover (núm. 9), en què els agraeix els mots d'encoratjament tramesos, ens confirmen el difícil estat d'ànim del poeta mallorquí en els últims anys de la seva vida, després de la mort en un mateix dia de dos dels seus fills.

CARTES

[De Narcís Oller a Joan Alcover]

[1]¹

Barcelona 28 De[sem]bre 1904.

Sr. D. Joan Alcover.

Molt volgut amich: son tan pocas las obras qu'un llegeix ab ver encís y que deixen al lector la satisfacció íntima de poder admirar á tutiplè al

¹ La carta és escrita en paper de dol, és a dir, amb el marc negre, segurament amb motiu de la mort de Teresa, la filla de Joan Alcover i Rosa Pujol, ocorreguda en 1901.

autor, que ni que volgués, no podria pas resistir jo avuy el fort impuls que sento d'aplaudir frenèticament á qui'm proporcioná ahir la delectació suprema de llegir els discursos continguts en el tomet que de V[ost]è ha donat L'Avenç ab el títol d'"Art y Literatura"². Que Deu li pagui la caritat y li dongui molts anys de vida per a anar fent semblants obras. Vostè, que sap pensar y escriure com pochs saben ferho á Espanya, que té un concepte tan clar de l'art y un modo tan hermós y conclohent d'exposar la bona doctrina, en aquests moments de confusió y desordre que desencaaminen al actual jovent, pot fer un gran bé, no ha de callar tant, ha d'escriure ó predicar més en be de la civilisació y la patria. Els qu'estimém tant á Catalunya n'hi seriam grats y tots á una l'aplaudirian ab las duas mans com l'aplaudeix avuy, desitjantli bon any nou aquest ja vell amich y cada dia més admirador de V[ost]è q[ue] l[i] b[esa] l[a] m[a].

Narcís Oller

[2]³

Sr. D. Joan Alcover.

Estimadíssim amich: al tornar de una beu excursió⁴, m'entero de la seva gran desgracia⁵. Amich sincer de vostè, que sab per tanta experiencia lo qu'es una fiblada aixis⁶, l'acompanyo en el sentiment y el compadesch de veras.

Si puja á Cerdanya⁷ per a distreures, jo me'n hi vaig dissabte vinent y, si Deu ho vol, me trobará á Puigcerdá fins á últims de Setembre.

Narcís Oller

Bar[celo]na 23 de Juliol de 1905.

² Barcelona «Biblioteca Popular L'Avenç», 1904. *La Humanització de l'Art*, conferència pronunciada a l'Ateneu Barcelonès dia 30 d'abril d'aquest any, hi és inclosa.

³ Tarja també amb el requadre negre, de dol, com correspon a l'ocasió.

⁴ Podria tractar-se d'una visita a Víctor Català a l'Escala després d'haver acabat de redactar *Pilar Prim*. «Per fi, aquell estiu 1905 dono terme a ma *Pilar Prim*, i com vostè recordarà bé, acompanyat de la meua filla i ple de temors i dubtes sobre la bondat de la tasca acabada amb tanta lentitud i pena, vaig a l'Escala a rebre, alhora que la carinyosa hospitalitat de vostès, l'encoratjadora empenta que em mancava per a decidir-me a entregar amb esperit tranquil el manuscrit a mon car editor i apassionat company Francesc Matheu... Narcís Oller, *Memòries literàries. Història dels meus llibres*. Ed. Barcelona, Aedos, 1962, pp. 390-391.

⁵ Es refereix a la mort de Pere, fill del primer matrimoni i pel qual Alcover sentia especial afecte, a causa del tifus (1905).

⁶ No sabem exactament a què es vol referir Oller: a la mort del seu pare quan ell just tenia dos anys?, a la del seu cosí i amic Josep Yxart en 1885?, a la de Joan Sardà en 1898? o a la d'altres familiars que desconeixem?

⁷ Oller passava llargues temporades a Cerdanya, lloc d'origen de la seva esposa, Esperança Rabassa. Moltes de les seves obres foren escrites en aquells indrets.

[3]

Barcelona 1 de De[sem]bre de 1907.

Sr. D. Joan Alcover.

Molt estimat amich meu:

Vinch a robarli uns moments per una pregunta especial. Hi há naturalment aquí un compatrici de vostè, D. Joseph (*Pepe*) Fuster, que pretén la má d'una senyoreta molt amiga nostra. Han corregut vèus de que, aquest senyor, tot y essent molt bona persona y de una família excelent, está arruhalat y té'l vici terrible del jòch. Suposan que ni la casa, qu'ell y sa mare habitan, es d'ells. Pòt dir-me'n alguna cosa d'això, vostè? A la interessada, no sé quí, vá dirli que precisament vostè pòt informarnos bé. Y es per això que'm prenh la llibertat de molestarlo, esperant que, tractantse del avenir d'una bona noya que nosaltres estimém molt, y donantli jo paraula de servir degudament la major reserva, tindrà la bondat d'esserme franch. La pobra noya no coneix Mallorca, no coneix la vida ni'ls antecedents d'aquell subjecte (que vòl una resposta immediata y decisiva)... y vostè ja comprén que, jugarse a cegues una carta aixís, es molt arriscat. Es, donchs, questió de caritat ajudarla a sortir bé del tripijòch en que la pobre's troba. Y jo espero que vostè ho farà, sens tardansa, ja que les circumstancies així ho reclamen

Y perdoni, perdoni a son bon amich, que s'anticipa a donarli mil mercès pe'l favor y que desitja abraçar-lo.

Narcís Oller
R[am]bla de Catalunya, 14⁸.

[4]

Barcelona 2 de Mars de 1909.

Sr. D. Joan Alcover.

Molt distingit y volgut amich meu: tenia ja a casa un exemplar del seu "*Cap al tard*"⁹ quan me vaig veure afavorit per vostè ab el present d'un altre exemplar de la mateixa obra, lo qual vòl dir que'l seu bon afecte per a mi y la meva admiració pera vostè corren parelles. He llegit l'obra, y encara qu'una bona part d'ella m'era ja ben coneguda, no per això ha deixat de delectarme ni privat d'admirar més y més totes les delicadeses de sentiment y de forma qu'ella conté. Vostè es tot un poeta

⁸ Narcís Oller va viure des del 1877 en aquest pis de la Rambla de Catalunya fins a la seva mort l'any 1930.

⁹ Aparegut el mateix any 1909 a Barcelona.

que pensa y sent fonament, un gran pahissatgista a voltes, y sempre, sempre un cisellador de la llengua verament admirable y envejable.

Vulga Deu conservarnosel molts anys y vostè admetre aquesta modestíssima mostra del agraphiment y admiració que pera vostè sent son af[ectuosíssim] a[mic] y ja vell company que s[a] m[a] b[esa].

Narcís Oller

[5]

Rambla de Catalun[ya], 14.

Bar[celo]na 31 de De[sem]bre de 1916.

Sr. D. Joan Alcover.

Car amich meu: li estimo molt la felicitació d'any nou a la que corresponch jo ab igual desitj de que sia pera vostè tot lo millor possible y que'ns porti a tots el goig de veure restablerta aqueixa pau que vostè y jo tant voldriem¹⁰, però que desgraciadament no sé veure tan próxima.

També'm va doldre a mi no trobarlo a vostè al Hòtel, y al major fonament, perque jo volia felicitarlo per la seva famosa conferencia¹¹ y donarli una nova proba de que sab considerarlo com vostè's mereix aquest seu company y admirador invariable q[ue] s[a] m[a] b[esa].

Narcís Oller

[6]

Constili molt estimat amich Alcover, que sento en l'ànima no poder assi[s]tir avuy al dinar ab que l'obsequien tan justament tots els que saben admirar el gran talent de vostè. Y com jo soch un d'ells, li prega que l'hi compti en esperit son af[ectuosíssim] c[ompany] y a[mic].

Narcís Oller

29 Maig¹² / Rambla de Catalunya, 14

¹⁰ Es deu referir a la I Guerra Mundial.

¹¹ Es refereix a la conferència *Cultura de llenguatge*, llegida a la Sala Mozart de Barcelona dia 12 del mateix mes de desembre de 1916.

¹² No s'indica l'any. Segurament, es tractava d'un dinar ofert amb motiu d'algun esdeveniment cultural. Podria tractar-se del nomenament d'Alcover com a membre de l'Acadèmia de Bones Lletres (1913) o de l'Institut d'Estudis Catalans (1916). Però tal vegada està en relació amb l'obtenció del premi Fastenrah als Jocs Florals de Barcelona pels *Poemes bíblics* (1919).

[7]

Estimadíssim amich: acabo d'enterarme de sa immensa y doble desgracia¹³. Sé quan superfluos son en moments aixis els mots de condol; però sí vull ferli manifest que's recorda ab greu dolor de vostè y'l compadeix ab tota l'ànima son vell y devotíssim company.

Narcís Oller

Bar[celo]na 9 de Març 1919. / Rambla de Catalunya, 14.

[De "La Colla del Continental" a Joan Alcover]

[8]¹⁴

Hotel Colón, S.A.
 Director gerente M. Regás
 Barcelona 29 Novembre 1924

Sr. D. Joan Alcover
 Palma

Estimat amich. Anyoravem, sense coneixels els vostres articles. Conegut el que publicaveu l'altre dia¹⁵, els anyorem mes. Persistiu en vostra tasca; aneu dibuixant les figures del nostre renaixement que'l temps y l'snobisme¹⁶ mes que'l temps, han esfumat. Feu un gran servei a Catalunya, y, mes gros fora encare si, a la resurrecció dels morts hi afegian la disecció dels vius. Els que saben, com sabeu vos, han d'ensenyar: els que son mestres, han de ferne.

¹³ Dia 6 de març de 1919 moren Maria i Gaietà, dos dels fills de Joan Alcover. Maria era filla del segon matrimoni d'Alcover i va morir a Mallorca. Gaietà, que ja era casat, era fill de la primera esposa i va morir a Barcelona, on residia.

¹⁴ La lletra no és la de Narcís Oller.

¹⁵ Potser fa referència al text *Rubén Darío*, conferència pronunciada a Valldemossa dia 24 d'agost, que va aparèixer a la premsa local i fou reproduïda més tard a la «Revista de Catalunya». Molts dels seus últims textos són conferències sobre personatges: *La joventut de Mistral* (1918), *Don Alejandro Rosselló, Hijo ilustre de Mallorca* (1920), *Miguel S. Oliver* (1921), *Miquel Costa i Llobera* (1923), *Marian Aguiló* (1925) i *Santiago Rusiñol* (1925).

¹⁶ Sens dubte, es refereixen als noucentistes. La colla del «Colón» va ésser el «refugi» de Narcís Oller en uns anys en què, sota el predomini del Noucentisme en l'escena literària i la crisi de la novel·la, el gran novel·lista de la Renaixença se sentia més tost apartat i oblidat. «En els darrers anys que va viure —escriu Maurici Serrahima—, s'havia refugiat en la conversa. Se'l veia a la tertúlia famosa del "Colón", on podia anar, de casa seva estant, sense baixar de la vorera». Maurici Serrahima, *Dotze mestres*. Barcelona, Destino, 1972, p. 51.

De cor vos saluden y vos ho demanen, vostres amichs

Narcís Oller, Joan M. Guasch, Ferran Agulló, Moss. A. Navarro,
Fran[cesc] Matheu, Enric de Fuentes, Joan Ruiz i Porta¹⁷

La colla del Continental s'ha *instal·lat* fa pochs dies al *Colon*.

[De Joan Alcover a Narcís Oller]

[9]¹⁸

Palma, 3 de Desembre de 1924.

Sr. D. Narcís Oller.

Benvolgut amic: la afectuosa lletra que signeu amb els companys de la colla de Colon, m'ha fet contentíssim. Com escric tan poc, la falta de costum fà que quan surt algun article meu en quedi el recel d'haver desentonat. Per això la vostra aprovació que no pot venir de més amunt, me tranquilisà i animà.

Vosaltres representeu el nucli més important de la nostra actualitat literària, i l'haver rebut de vosaltres un mot de coratge, ja es una honra de que ningú podrà privarme.

Es possible que no trigui molt a tenir el gust de passar amb vosaltres una estona en el Colón, vostre amic devotíssim,

Joan Alcover i Maspons

¹⁷ I dues signatures més il·legibles.

¹⁸ Aquesta carta de resposta està mecanografiada i potser és una còpia de l'original tramès a Oller.